

AMSTERDAMSE CAHIERS
VOOR EXEGESE VAN DE BIJBEL EN ZIJN TRADITIES

CAHIER 23
DEUTERONOMIUM

onder redactie van

K. SPRONK

Redactiecommissie:
J. DUBBINK, J.W. DYK, P.J. VAN MIDDEN, K. SPRONK

Uitgeverij Skandalon 2007
Amsterdamse Cahiers voor Exegese van de Bijbel en zijn Tradities

In elk nummer van de serie ACEBT komt een thema aan de orde, meestal een Bijbelboek of delen daarvan. In de bijdragen wordt met name aandacht besteed aan de exegese, aan de geschiedenis van de uitleg en aan de doorwerking van teksten in de christelijke en in de joodse traditie.

De leden van de redactiecommissie zijn: J. Dubbink, J. Dyk, P.J. van Midden en K. Spronk. Daarnaast is er een redactieraad, bestaande uit K.A. Deurloo, F.J. Hoogewoud, K.A.D. Smelik, E. Talstra en N.A. van Uchelen. Zowel de redactiecommissie als de redactieraad is samengesteld uit leden van de Societas Hebraica Amstelodamensis, onder wier auspiciën de *Amsterdamse Cahiers* worden uitgegeven. De eindverantwoordelijkheid berust volledig bij de redactiecommissie.

Correspondenten:

Dr Gabriël H. Cohn
Rechov Eli Cohen
Jerusalem 92347
Israel

Dr Martin Kessler
1219 W. Market Street
Danville, PA. 17821
USA

Komende nummers:

ACEBT 24 – Jozua
ACEBT 25 – Psalmen geciteerd in Bijbelboeken

Kopij kan worden gezonden naar:

Redactie Amsterdamse Cahiers
p/a Theologische Faculteit Vrije Universiteit
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Richtlijnen voor inleveren van kopij op te vragen bij de redactiesecretaris:

j.dubbink@th.vu.nl

INHOUD

Ten geleide	VII
Hoofdpijnen van het moderne onderzoek van Deuteronomium	1
<i>Eckhart Otto</i>	
Verdragen en internationale politiek in het oude Nabije Oosten	23
<i>Theo J.J. Krispijn</i>	
Een nieuw bestaan: gegeven identiteit, gegeven land	
Deuteronomium – Jozua als tweelingboek	43
<i>Adri J.O. van der Wal</i>	
Geen beelden, maar teksten	55
<i>Paul Sanders</i>	
Moestuin of wijngaard?: Deuteronomium 11:10-17	79
<i>Klaas A.D. Smelik</i>	
Mozes' dood als daad van gehoorzaamheid: Deuteronomium 34:5	89
<i>Karel A. Deurloo</i>	
Deuteronomium of <i>debarim</i> :	
Deuteronomium 1:1, 3 en 5 – voorbeelden van middeleeuwse uitleg	93
<i>Niek A. van Uchelen</i>	
Naar een land beter dan Kanaän:	
Deuteronomium 34:1-8 in jeugd- en gezinsbijbels	97
<i>Cees Houtman</i>	
Het levenseinde van Mozes verbeeld:	
Deuteronomium 34:1-8 op prenten en andere afbeeldingen	127
<i>Cees Houtman</i>	
Summaries	145
Personalia	149
Tekstregister	151

TEN GELEIDE

Deuteronomium is waarschijnlijk niet het meeste geliefde boek van de Bijbel, maar het is ongetwijfeld wel een van de belangrijkste. Hier wordt een toon gezet die zal doorklinken in de manier waarop over God en de relatie tot zijn volk wordt gesproken in veel van de volgende boeken. Wie het boek Deuteronomium nauwkeurig leest, zal er sporen in ontdekken van een voortgaande discussie over de centrale theologische vragen. Een diepgaand overzicht van het moderne onderzoek naar deze ontstaansgeschiedenis van het boek Deuteronomium wordt in dit nummer geboden door Eckhart Otto, een deskundige bij uitstek op dit gebied. Hij heeft en toont weinig affiniteit met de ‘Amsterdamse’ exegetische traditie. Dat is ook geen voorwaarde voor een bijdrage aan de *Amsterdamse Cahiers*. Waar het om gaat – en daar ligt ook de verbinding met het werk van Otto – is de nauwkeurige lezing van de Hebreeuwse tekst. Het verschil zit hem vooral daarin dat men in de ‘Amsterdamse’ traditie verder gaat of soms inzet op het punt waar Otto zijn bijdrage eindigt, wanneer hij opmerkt dat Deuteronomium het ‘centrum van de Bijbelse theologie’ is. Een goed voorbeeld van zo’n benadering van het boek Deuteronomium met het oog op de Bijbelse theologie is de (door Otto in zijn overzicht niet genoemde) studie van René Venema, *Reading scripture in the Old Testament: Deuteronomy 9-10; 31, 2 Kings 22-23, Jeremiah 36, Nehemiah 8*, Leiden 2004 (een vertaling van zijn dissertatie aan de Universiteit van Amsterdam in 2000, *Schriftuurlijke verhalen in het Oude Testament*).

Dit is een passende plaats om melding te maken van het afscheid van René Venema als redactielid. Sinds cahier 14 (1995) was hij betrokken bij dit tijdschrift en we zijn hem veel dank verschuldigd voor het vele werk dat hij met name als redactiesecretaris heeft verricht. Nauwgezet en stijlvol heeft hij zich steeds een waardig hoeder van de ‘Amsterdamse’ traditie betoond.

Als nieuw lid van de redactie mogen we Joep Dubbink verwelkomen. Sinds september 2007 is hij bijzonder hoogleraar aan de Vrije Universiteit namens de ‘Dirk Monshouwerstichting voor Bijbelse Theologie, Exegese en Liturgie’.

De inhoud van dit nummer over Deuteronomium spreekt overigens voor zich en biedt benaderingen van dit Bijbelboek van vele kanten: van studies over het oude Nabije Oosten tot de *Groeibijbel* van Piet van Midden.

Namens de redactie,

Klaas Spronk

